

آیا انسان پس مرگ به نیستی و عدم تبدیل می‌شود؟

معدوم مطلق یا عدم چیست؟

گروهی از انسان‌ها معتقدند، در پایان زندگی ما چیزی جز **عدم** و **نیستی وجود** ندارد و انسان پس از گذراندن روزهای عمر تبدیل به **هیچ چیز** شده و با مرگ جسم **از بین می‌رود**. اما آیا به راستی **عدم وجود دارد؟** ذهن پیچیده انسان گاهی از درک حقایق ساده باز می‌ماند و فریب پیچیده اندیشی خویش را می‌خورد. یکی از این موارد همین سؤال است. **عدم** امر اعتباری و یک قرارداد است، برای نامیدن **نبود هستی**. **عدم** از **نبودن هستی** اعتبار یافته است. در واقع **عدم** یا **نیستی** هرگز نمی‌تواند، **وجود** داشته باشد. زیرا در صورت **وجود** داشتن، **موجود** می‌شود و دیگر **عدم** نیست.

به بیان ساده‌تر اگر چیزی به اسم **عدم**، **وجود** داشته باشد، خود تبدیل به **هستی** و **وجود** می‌شود. چیزی که **وجود** دارد، **پس هست** و نمی‌تواند، **عدم** یا **نیستی** باشد. هیچ عقل بیداری نمی‌پذیرد، که ماهیت **نیستی** ناگهان تبدیل به **هستی** شود و باز هم **نیستی** باشد. این باور اشتباه به جایی می‌رسد، که گروهی معتقدند خداوند اشیاء را از **عدم** خلق کرده است.

عدم چگونه متولد شد؟

از زمانی که انسان صفر را به عنوان یک عدد پذیرفت، رفته رفته در مورد مفهوم **عدم** هم دچار اشتباه شد. در گذشته از عددها برای امور واقعی مانند شمارش اشیاء استفاده می‌شد. یعنی برای شمارش چیزهایی که همگی **وجود** داشتند؛ مانند دو عدد سیب یا پنج تا اسب و... اما این نظام شمارش یک جای خالی داشت و صفر همان جای خالی بود! زمانی که تمام سیب‌ها خورده می‌شدند، یا تمام اسب‌ها فروخته می‌شدند، هیچ علامت یا واژه‌ای وجود نداشت. به مرور ریاضی‌دانان صفر را به عنوان قراردادی برای اشاره به جای خالی یک عدد در نظر گرفتند.¹

اما این تغییر کم‌کم از اصل خود دور شده و تا جایی ادامه یافت، که صفر برای خود دارای هویتی مستقل شد. صفر که تنها قراردادی برای نشان دادن **عدم وجود** یک چیز بود، حالا خودش در ذهن‌ها دارای یک مفهوم جداگانه شده بود؛ نمادی که

¹. <https://magirans.com>

برای بیان مفهوم متناقض وجود داشتن هیچ چیز استفاده می‌شود! هنوز هم افراد زیادی هستند که علی‌رغم تبحر داشتن در ریاضیات، به صفر به عنوان یک قرارداد نگاه نمی‌کنند، بلکه آن را متناظر با «هیچ» یا «عدم وجود» در نظر می‌گیرند. شاید بهترین تعریف از صفر را بتوان از دل مفهوم صفر و یک در زبان کامپیوتر بیرون کشید؛ جایی که 1 بیانگر حضور یک نشانه یا عدد و 0 نشانه عدم حضور آن است. قصد ما از تمام این صحبت‌ها این بود که بگوییم، **عدم**، **صفر** یا **هیچ** نمی‌تواند، وجود داشته باشد. چون اگر **وجود** داشت، دیگر **عدم** نبود.

وقتی نیستی مهم می‌شود

اما چرا درک درست مفهوم **نیستی** این قدر برای ما مهم است؟ چرا باید نگران تعریف درست چیزی باشیم، که **وجود ندارد**؟ یکی از دلایلی که این موضوع را برای ما مهم می‌کند، برداشتها و تعاریف متفاوتی است، که از **عدم** شده است.² تأثیر تعریف **عدم** بر دیدگاه ما و تحلیلی که از محیط پیرامونمان داریم، بسیار زیاد است. بدون شناخت **عدم** در شناخت بسیاری از پدیده‌ها دچار مشکل می‌شویم. برای مثال بدون درک درست عدم نمی‌توانیم، مفهوم سرما را به درستی توضیح دهیم؛ چون سرما در حقیقت **عدم** وجود گرماست. رابطه میان نور و ظلمت هم چنین رابطه‌ای است، که در آن ظلمت و تاریکی همان **عدم** وجود نور است. اما مسئله فقط به درک چند پدیده فیزیکی ختم نمی‌شود و دامنه تأثیر شناخت **عدم**، از این هم فراتر می‌رود. مفهوم عدم تأثیری بسیار زیاد بر چگونگی جهان‌بینی و درک ما از جهان و از خودمان دارد.

ارتباط وجود و عدم

² فلاسفه‌ای همچون هگل، برای عدم نیز وجود قائل بودند.

شاید یکی از عجیب‌ترین صحنه‌هایی که در کودکی ذهن ما را به خود مشغول می‌کرد، صحنه بیرون آمدن یک کبوتر از کلاه خالی شعبده باز بود. یعنی در واقع ایجاد شدن چیزی از **هیچ و عدم**. ما قصد نداریم راجع به ترفندهای شعبده‌بازی در اینجا صحبت کنیم، بلکه هدف از ذکر این مثال این است که بگوییم، برای ما مفهوم **عدم** حتی از دوران کودکی نیز روشن بوده و درک تناقض موجود در آن سبب تعجب ما می‌شده است؛ زیرا باور داشتیم، امکان ندارد چیزی از **هیچ به وجود بیاید**.

مهمترین برخورد ما با مفهوم **عدم** زمانی است که در رابطه با **وجود** و ویژگی‌های آن صحبت می‌کنیم. چون **عدم** نقطه مقابل **وجود** است. **وجود** به معنای «**هستی و بودن**» است؛ پس **عدم** اصلاً **چیزی نیست** و عبارت است از «**نیستی مطلق**». فهمیدن درست مفهوم **عدم** می‌تواند، کمک بزرگی برای درک بهتر مفهوم **وجود** باشد. **وجود** بی‌نهایت است و نمی‌توان آن را محدود کرد. زیرا تنها چیزی می‌تواند، **وجود** را محدود کند، که غیر از **وجود** باشد و **هیچ چیز** غیر از **وجود**، **وجود** ندارد! گفتیم که **نیستی** یا **عدم وجود** ندارد و یک امر اعتباری است. لذا اساساً چیزی در عالم نیست، که بتواند **وجود** را محدود کند. نام دیگر **وجود مطلق** بی‌نهایت؛ خداست. خارج از ذات خداوند چیزی **وجود ندارد** و همهٔ اشیاء و پدیده‌های عالم جلوه‌هایی از ذات او هستند.

در این مقاله با مفهوم **عدم** آشنا شدیم، دانستیم که رفته رفته در مفهوم **عدم** به عنوان یک قرارداد، تغییراتی به وجود آمده و در برخی موارد، **عدم** به سمت یک مفهوم مستقل سوق داده شده است. به این پرداختیم که شناخت صحیح **عدم** به ما در شناخت سایر پدیده‌ها کمک می‌کند. و در پایان نیز به بررسی رابطهٔ میان **عدم** و **وجود** اشاره کردیم.

سوالات خود پیرامون این مفهوم را در بخش نظرات با ما درمیان بگذارید.